

2. Петренко Д.А., Чернишова М.В. Засоби мовної виразності в образі COVID-19 (на матеріалі німецького політичного дискурсу ЗМІ). *Науковий діалог*. 2020. №7. С. 194-209.

3. Faz.net. Режим доступу URL: www.faz.net (дата звернення 22.05.2021).

4. Lokalkompass. Режим доступу URL: www.lokalkompass.de (дата звернення 23.03.2020).

5. Neuer Wortschatz rund um die Coronapandemie. Режим доступу URL: <https://www1.ids-mannheim.de/neologismen-in-der-coronapandemie/> (дата звернення 26.03.2021).

6. Sportschau. Режим доступу URL: www.sportschau.de (дата звернення 17.03.2021)

7. Weser-kurier. Режим доступу URL: www.weser-kurier.de (дата звернення 24.03.2021).

Наталія Ставчук,

*викладач кафедри теорії та практики іноземних мов,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(м. Умань)*

ЛЕКСИКОГРАФІЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНА

Теорія і практика науково-технічної лексикографії сьогодні продовжує шукати відповіді на питання: Що таке лексикографічне визначення? Що воно може і що має в нього входити? Як його будувати? Які бувають види лексикографічного визначення?

Поряд із завданням побудови словникової дефініції вирішуються питання використання словникових дефініцій як джерело інформації про термін. Цей напрям представлено низкою прикладних досліджень, в яких словникова дефініція слугує матеріалом для виділення семантичних ознак терміна; джерелом для виявлення структури термінополя певної термінологічної системи; основою для проведення компонентного аналізу. Також розроблена методика, що дозволяє шляхом аналізу словникових дефініцій встановити

ієрархічні зв'язки між термінами і виділити вихідні терміни даної предметної сфери [1].

Проблема словникової дефініції терміна залишається актуальною в теорії лексикографії. Допоки немає однозначного розуміння термінів «визначення», «дефініція», «тлумачення», «опис». Всі ці терміни використані як взаємозамінні. Ще не вироблені вимоги до форми і змісту лексикографічного визначення терміна в залежності від типу словника і від особливостей самого терміна. Залишається відкритим питання про співвідношення лінгвістичного, семіотичного та логічного в природі й сутності словникового визначення. Немає ще комплексних досліджень теоретичного і практичного планів. У практичному плані було б цікаво простежити і описати всі існуючі різновиди визначення терміна у всіх типах словників. У теоретичному – розробити моделі словникових дефініцій, орієнтованих на прагматичні функції словника.

У той час як загальна лексикографія виробила "набір прийомів та способів семантизації слів в словниках різного типу і видів словникових визначень" [2], в теорії і практиці науково-технічної лексикографії ці питання ще тільки розробляються. Словникові визначення терміна в усьому їх різноманітті не описані і не систематизовані. Є роботи, присвячені окремим видам визначень: класифікуючим і некласифікуючим – Л. В. Морозова, перераховуючим – Л. В. Морозова, синонімічним – Д. І. Арбатский, системним – Б. А. Глухов, негативним – С. Д. Шелов, енциклопедичним й –філологічним П. Н. Денісов, відсильним – Д. І. Арбатский. Першими узагальнюючими дослідженнями з цієї проблеми стали роботи С. Д. Шелова, а також монографія «Визначення термінів і понятійна структура термінології». У цій монографії на матеріалі енциклопедичних і термінологічних словників і стандартів аналізуються вербальні визначення номінативних термінів 5 видів: родовидові, пререраховуючі, контекстуальні, операціональні, моно- і поліморфні [3].

Конкретизуючи поняття «визначення», ми будемо вживати це слово як однозначний логічний термін, як синонім слова «дефініція». Тоді словникові визначення в одномовних термінологічних словниках слід розуміти як певним чином побудовану фразу, структура і спосіб побудови якої можуть бути задані виходячи з вимог логіки. Таким чином, лексикографічне визначення – це один із способів семантизації слова.

Дещо відмінним є підхід до розуміння словникової дефініції в англійській лексикографії. Англійська лінгвістична енциклопедія [4] в словникової статті «Lexicography» дає наступне визначення дефініції: «Definition is a formalized paraphrase ... which supposes a delexicalization of a unit into its components». Далі в статті розрізняються і визначаються такі типи дефініції, як Definition by synonym, Analytical definition, Formulaic definition.

Цікаво також, що переклад (translation) визначається поряд з дефініцією як її результат (the process of definition yields a definition as its product). Примітно також, що посилання (reference), ілюстрація (illustration), pictures, tables and diagrams) і контекст (exemplification) визначаються енциклопедією як засіб пояснення (explanatory techniques) [4].

Подібно будь-якій лінгвістичній одиниці, кожному лінгвістичному матеріалу, лексикографічне визначення терміна може бути проаналізовано в двох аспектах: форми і змісту.

З погляду форми дефініція терміна, як правило, подана в словнику у вигляді фрази або речення різної довжини. Сам термін «дефініція» обумовлює стислість лексикографічного визначення, і ми можемо відзначити нормативність визначення терміна, коли воно виражено одним реченням з прямим порядком слів. Отже, існуючі види визначення термінів у словниках можна розглядати як такі, що збігаються або не збігаються з нормою. Практика виявляє, що в словниках досить широко використовуються і короткі і дуже довгі дефініції.

Поряд зі словесними визначеннями існують такі способи семантизації, як креслення, графік, малюнок, фото, формула і т.д. Оскільки ці способи можуть виконувати функцію дефініції та повністю замінювати її в тексті словникової статті, є підстави розглядати їх як види визначень, які виражені не природною, але метамовою. Таким чином, словникові визначення терміна можуть бути двох видів за формою вираження:

1 - словесні визначення (вербальні), що складаються з одного або декількох слів або одного пропозиції з прямим порядком слів;

2 - несловесні визначення (невербальні), що являють собою різного роду зображення. Таке розмежування визначень дозволяє встановити ступінь розгорнення визначення та ступінь семантизації терміна в словнику.

Більш різноманітними є визначення з погляду їх змісту.

Виділення видів словникових дефініцій з точки зору змісту повинно ґрунтуватися на обсязі самого поняття дефініції. Виходячи з розуміння словникової дефініції терміна як способу семантизації терміна, лаконічного за формою, який розкриває основні суттєві і відмітні його ознаки, ми при всьому різноманітті в кожній дефініції можемо виявити:

- 1) співвіднесення поняття з ширшим;
- 2) відмінність поняття від суміжних з ним понять;
- 3) розкриття суті поняття через перерахування його суттєвих ознак.

Однак аналіз словників показує, що "ідеальні дефініції" з усіма перерахованими змістовними ознаками спеціального поняття зустрічаються не часто. Отже, за змістом ми можемо аналізувати види словникових дефініцій в залежності від способів відображення істотних семантичних ознак спеціального поняття.

Таким чином, розглядаючи зміст словникового визначення терміна у вигляді набору його семантичних ознак і з огляду на різноманітність норм, лексикографічні дефініції терміна можна

звести до трьох основних видів: 1) родовидові; 2) описові; 3) відсильні.

Список використаних джерел

1. Скороходько Э. Ф. Форма и содержание определений в толковых словарях. Филологические науки. М.: Высшая школа, 1965. № 1. С. 97–107.
2. Сороколетов Ф. П. Общая и учебная лексикография: Учебное пособие. Л.: ЛГУ, 1985. 67 с.
3. Шелов С. Д. Определение терминов и понятийная структура терминологии. С-Петербург: С.- Петербургский университет, 1998. 233 с.
4. Encyclopaedia of Linguistics. Information and Control. Oxford: Pergamon Press, 1969. 718 p.

Ярослава Траченко,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник:

Ірина Білецька,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри теорії та практики іноземних мов,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

(м. Умань)

ЖАНРОВА ДИНАМІКА ДИСКУРСУ Т. БЛЕРА ЯК «ТРАНСЛЯТОРА» ЙОГО МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПЛОЩИНІ

Необхідність дослідження жанрової динаміки політичного дискурсу Тоні Блера зумовлюється тим, що обраний для аналізу модус мовної особистості політика реалізовується різними способами організації дискурсу. Зауважимо, що жанри мовлення крізь призму функцій базових одиниць мовного спілкування, як зазначає лінгвіст Г. І. Богин, є: «найважливішими засобами індивідуалізації тексту» [1, с. 12].